

ĮVADAS

Šis „Lietuvos archeologijos“ 26 tomas skirtas Lietuvos istorijos instituto, Lietuvos archeologijos draugijos ir Trakų istorinio nacionalinio parko organizuotos konferencijos „Gamtos mokslų ir naujųjų technologijų taikymas archeologijoje“ pranešimų pagrindu parašytiems straipsniams publikuoti.

2003 m. gegužės 9 d. Trakų istorinio nacionalinio parko Užutrakio dvare vykusioje konferencijoje buvo aptariamai gamtos, tikslųjų mokslų laimėjimų ir naujų metodų pritaikymas atliekant archeologinius tyrinėjimus. Į konferenciją buvo pakviesta gamtos, tikslųjų, medicinos mokslų specialistų, kurie vienu ar kitu aspektu yra prisidėję prie naujųjų technologijų, metodų pritaikymo tyrinėjant Lietuvos priešistorę. Leidinio rengėjai visiems konferencijos dalyviams, Trakų istorinio nacionalinio parko direktoriui Gintarui Abaravičiui ir parko darbuotojams nuoširdžiai dėkoja. Be Jūsų dalyvavimo ir parko administracijos paramos neišvystyti skaitytojų ir šis Lietuvos archeologijos tomas.

Šiame leidinyje konferencijoje skaitytų pranešimų tematika spausdinami 8 straipsniai.

I. Alionienės straipsnis skirtas histomorfologinio metodo taikymui, padedančiam atskirti naminių ir laukinių kiaulių kaulus. Šis metodas remiasi kaulo mikroskopinių struktūrų tyrinėjimu. Archeologai, pasitelkę šį aprašytą metodą, iš mažiausių kaulo fragmentų gali nustatyti kaulo rūšį. Tai svarbu nagrinėjant priešistorės ūkį.

I. Antanaitis-Jacobs, D. Kisielienė, M. Stančikaitė, atliekančios makrobotaninius ir palinologinius tyrinėjimus, savo straipsnyje pateikia tyrinėjimų rezultatus iš Lietuvoje tyrinėtų akmens amžiaus paminklų. Iki šiol tokių tyrinėjimų Lietuvoje dar nebuvo. Atlikus palinologinius tyrinėjimus galima rekonstruoti bendrą augmenijos aplinką ar apibrėžti

dominuojančią tam tikros teritorijos augmeniją, nustatyti augalų gentis. Panaudojus makrobotanikos tyrimus, galima išskirti ir augalų rūšis. Šių dviejų metodų tyrimų sugretinimas pateikia įvairiapusę tam tikro regiono rekonstruotą augmenijos aplinką. Tai labai svarbu siekiant priešistorės gyventojų aplinką pažinti, jų ūkio raidą nustatyti.

R. Pukienė straipsnyje aptaria Žemaitiškės (Švenčionių r.) polinės gyvenvietės medienos dendrochronologinius tyrimus. Pagal šiuos tyrimus galima atkurti medžio nukirtimo sezoniškumą, statybai naudotos medienos rūšis, o medienos radiologiniai tyrimai leidžia nustatyti medienos amžių. Atlikus tyrimus nustatyta, kad minėtos gyvenvietės statiniai yra nevienalaukiai, taip pat pateikta svarių argumentų apie žvejybai skirtą užtvaro egzistavimą per visą akmens ir bronzos amžių ir gyvenvietės būstų konstrukciją.

A. Simniškytė, M. Stančikaitė, D. Kisielienė, A. Girininkas, L. Daugnora, R. Guobytė, remdamiesi palinologinių, makrobotaninių, archeologinių, osteologinių tyrimų duomenimis, straipsnyje aptaria dviejų mikroregionų – Jaros ir Juodonių (Šiaurės Rytų Lietuva) eko-kultūrinę, materialinę ir ūkinę veiklos rekonstrukciją.

M. Stančikaitė straipsnyje aptaria vėlyvojo ledynmečio ir holoceno gamtinės aplinkos raidą Lietuvos teritorijoje. Mokslininkė, remdamasi tyrimų duomenimis, nustatė natūralios augmenijos raidą, žmogaus poveikį gamtinei aplinkai ir ūkinę veiklos ypatumus. Šie tyrimai labai svarbūs tiriant proistorės bendruomenių ūkinę veiklą.

J. Valiūnas, I. Marmaitė, I. Bagdanavičiūtė tyrinėjimų objektu pasirinko Lietuvos pajūrį ir pasitelkę geologinių tyrimų duomenis (t. y. dirvožemio struktūros pagrindu) aptarė gyventojų ūkio ypatumus atskirais proistorės laikotarpiais.

S. Veličkaitė, J. Baublienė, R. Trainienė, D. Vaičiūnienė, L. Daugnora pateikė ankstyvųjų viduramžių Kernavės miesto sodybvietėje aptiktos osteologinės medžiagos analizę, kurios dėka paaiškėjo maistui vartotų gyvulių ir žvėrių rūšys, ūkinės veiklos pobūdis.

G. Zabiela aptaria metalo detektorių būtinumą tyrinėjant įvairius archeologinius paminklus.

Leidinyje spausdinami V. Kazakevičiaus ir I. Vaškevičiūtės straipsniai, skirti materialinės kultūros reliktais tyrinėtuose Vidurio ir Šiaurės Lietuvos paminkluose aptarti. V. Kazakevičius aptaria šių dienų archeologų labai mažai nagrinėjamą temą – geležies amžiaus keramiką. Kalniškių (Raseinių r.) kapinyne tautų kraustymosi laikotarpio aptiktą keramiką mokslininkas sujungia į bendrą geležies amžiaus keramikos raidos grandinę, nurodo jos paskirtį. I. Vaškevičiūtė aptaria žiemgalių genties išplitimo vakarinės ribas, remdamasi Pavirvytės (Akmenės r.) plokštinio kapinyno tyrimų duomenimis.

V. Vaitkevičius preciziškai išnagrinėjo Pakalnių (Vilniaus r.) pilkapyno tyrinėjimų duomenis ir nustatė jų chronologinę ir kultūrinę priklausomybę. Autoriaus pilkapiuose rasti kapai priskirtini IV–VII a., o pilkapyno tyrinėjimai suteikia daug informacijos apie Rytų Lietuvos pilkapių kultūros ankstyvąjį laikotarpį.

Diskusijoms skirtame skyriuje spausdinamas M. Bertašiaus straipsnis, skirtas XIV–XVI a. Kauno miesto raidai aptarti. M. Bertašius, remdamasis Kauno mieste atliktų archeologinių tyrinėjimų duomenimis, nustato ankstyvojo Kauno miesto raidos ypatumus ir lygina juos su to paties laikotarpio Europos miestų plėtros raida.

Leidinyje spausdinami straipsniai yra svarbūs tyrinėjant Lietuvos priešistorę. Jų tikslas – pateikti naują Lietuvos archeologinių ir kitų mokslo sričių tyrimų metodiką, medžiagą, supažindinti priešistorę besidominčius skaitytojus su aktualiausiomis problemomis ir naujausios medžiagos interpretacija. Knyga gausiai iliustruota paminklų nuotraukomis, planais, schemomis ir piešiniais.

ALGIRDAS GIRININKAS